
LEERPLAN DEELTIJDS KUNSTONDERWIJS

Domein

MUZIEK

Nummer

Graad

Tweede graad

Leerplannummer

DKO/2018/012

vanaf 1 september 2018

Leerplan Muziek 2de graad

Het deeltijds kunstonderwijs ontwikkelt de artistieke aanleg en competenties van de leerlingen door kunst te beoefenen, te maken, te beleven en te beschouwen zodat ze kunnen uitstromen naar kunstbeoefening of -beleving in de vrije tijd of de arbeidsmarkt of doorstromen naar het hoger kunstonderwijs¹.

Inhoud

.....	1
1. leeswijzer	3
2. doelgroep	6
3. verklarende woordenlijst	7
4. leerplandoelen	8
5. overzicht leerlijn van 1 ^e t.e.m. 3 ^e graad muziek	13
6. minimale materiële vereisten	21
7. bronnen	22

---

¹ Aangepast overgenomen uit 'Tekst aangenomen door de plenaire vergadering van het ontwerp van decreet betreffende het deeltijds kunstonderwijs (28 februari 2018), hoofdstuk 2, afdeling 1, artikel 4, p.5'

1. leeswijzer

OPBOUW & VISIE

De opbouw van het leerplan is als volgt:

- leeswijzer;
- een duiding voor welke doelgroep het bestemd is;
- een verklarende woordenlijst;
- de leerplandoelen;
- overzicht van leerlijn over de graden heen;
- minimale materiële vereisten;
- bronnenlijst.

Dit leerplan is een vertaling van de basiscompetenties zoals bepaald door de Vlaamse Regering. Deze basiscompetenties zijn vakoverschrijdend en dienen op het einde van de graad bereikt te worden door de lerende. Ze bevatten zowel kennis- en vaardigheids-elementen als attitudes. Deze laatste worden cursief aangeduid in het leerplan. Voor hen geldt een inspanningsverplichting. Voor de kennis- en vaardigheidsdoelen geldt een realisatieverplichting.

Omdat de leerplandoelen als één consistent geheel worden beschouwd en omdat ze optimaal op elkaar zouden kunnen inspelen, verdeelt dit leerplan de doelen niet over de verschillende vakken en ook niet over verschillende leerjaren. Hierdoor komt de leerinhoud gedurende het leertraject meerdere malen aan bod. Telkens wordt de leerinhoud verder verdiept en verbreed.

Het leerplan hanteert hetzelfde ordeningskader als de basiscompetenties zoals bepaald door de Vlaamse regering, met name de volgorde van de 6 kerncompetenties:

- **Individuele gedrevenheid tonen:** de leerling vertrouwt op de eigen expressiemogelijkheden en wil zijn creatieve resultaten tonen
- **Creëren en (drang tot) innoveren:** de leerling komt actief en uit zichzelf met artistieke vormgevingen, benaderingen en inzichten
- **Vakdeskundigheid inzetten:** de leerling zet verworven kunstvormspecifieke kwaliteiten in bij het gebruik van een artistieke uitdrukkingvorm
- **Onderzoeken:** de leerling analyseert, reflecteert en communiceert over proces en product
- **Relaties bouwen en samenwerken:** de leerling kan eigen talent en deskundigheid ten dienste stellen van een gemeenschappelijk artistiek doel of project
- **Presenteren:** de leerling toont proces en/of product aan een publiek

Daarenboven vormt het één lineair geheel met de leerplannen van de andere graden uit hetzelfde domein. In het vijfde onderdeel van dit leerplan wordt de leerlijn over de graden heen transparant en duidelijk. Hieruit blijkt ook dat hoe verder het leerproces vordert, hoe dichter de verschillende leerplandoelen naar elkaar toegroeien en hoe groter de overlap tussen de kerncompetenties wordt. Zo worden doelen uitwisselbaar over de verschillende kerncompetenties (bv. Het creëren, kerncompetentie 2, is bij een choreograaf eigenlijk zijn vakmanschap, kerncompetentie 3), kunnen attitudes uitgroeien tot vaardigheden (bv. 'streeft naar nauwkeurigheid' wordt 'werkt nauwkeurig'), enz. Wanneer leerplandoelen over de verschillende graden doorlopen, worden ze aangeduid met een stippellijn.

Bovendien blijkt dat naarmate het leerproces vordert de doelen steeds nauwer aansluiten bij de leervraag en de studierichting/optie die door de lerende wordt gevolgd.

VERANTWOORDELIJKHEID ACADEMIE

Elke academie dient vanuit haar eigen artistiek pedagogisch project en haar eigen reële mogelijkheden en noden verdere concrete invulling te geven aan dit leerplan voor de specifieke opties en vakken die ze aanbiedt.

De academie heeft de opdracht de verantwoordelijkheid op te nemen voor het slagen van de langlopende en de kortlopende leertrajecten van de leerlingen. Ze maakt vanuit haar artistiek pedagogische visie keuzes naar pedagogisch-didactische aanpak en organisatie. Ze voedt, ondersteunt, stimuleert en bevordert zo de artistieke ontwikkeling van iedere lerende.

Voor elke kortlopende studierichting selecteert de academie een relevant en consistent geheel van leerplandoelen die uitsluitend uit het desbetreffende artistieke domein worden geput². Aangezien het schoolbestuur zelf de invulling van de kortlopende studierichtingen bepaalt, kiest ze zelf die doelen die hierbij het best aansluiten.

De omgeving, context en autonomie waarin de doelen moeten bereikt worden, staat gepreciseerd in het Besluit van de Vlaamse Regering, betreffende de einddoelen in het deeltijds kunstonderwijs:

- Voor de eerste graad van het dko worden de leerplandoelen verworven in een veilige omgeving, in een goed gestructureerde context en (be)geleid en geïnspireerd door de leerkracht.
- Voor de tweede, derde en vierde graad van het dko worden de leerplandoelen verworven in een vertrouwde omgeving, in een gestructureerde context met toenemende zelfstandigheid en (be)geleid en geïnspireerd door de leerkracht.
- Voor de kortlopende opleidingen van het dko worden de leerplandoelen verworven in een context die aansluit bij de ontwikkeling van de lerende.

---

² overgenomen uit 'Tekst aangenomen door de plenaire vergadering van het ontwerp van decreet betreffende het deeltijds kunstonderwijs (28 februari 2018), hoofdstuk 2, afdeling 2, artikel 5, p.7'

ONTWIKKELING VAN DE LERENDE

Ontwikkelen is het veranderen van een aanwezige structuur, d.i. een persoon in zijn geheel: lichaam en geest. De aanwezige structuur ont-wikkelt, ont-vouwt, ont-plooit zich levenslang. Er treden gedurig gedragsveranderingen op. Hierbij kan zowel sprake zijn van het verwerven van nieuwe mogelijkheden als het verliezen van een bepaalde functie of vaardigheid. Winst en verlies gaan dan ook hand in hand in de ontwikkeling.
(vrij naar Katrien Struyven, 2010)³

De leerplandoelen worden toegepast aansluitend bij het ontwikkelingsniveau van elke lerende. Aangezien deze ontwikkeling op diverse manieren, met verschillende snelheden, op uiteenlopende terreinen en vanuit individuele leervragen gebeurt, dient de academie oog te hebben voor de diversiteit van ieders ontwikkeling.

Elke academie kiest vrij de pedagogische methodes om de leerplandoelen te bereiken, rekening houdend met de ontwikkeling van de lerende. Om academies en leraren hierbij te helpen en te inspireren wordt er door de pedagogische begeleidingsdienst van een OVSG een bijhorend *didactisch cahier* ontwikkeld waarin didactische wenken en methodieken worden gekoppeld aan de leerplandoelen.

WOORD VAN DANK

Het leerplan is door de pedagogische begeleidingsdienst van OVSG opgemaakt in samenwerking met leraren, directies en experts uit het deeltijds kunstonderwijs. Wij danken deze *ambassadeurs* voor hun inzet en betrokkenheid en zij zullen ook verder betrokken blijven bij zowel het bijsturen van dit leerplan als bij het ontwikkelen van ondersteunende documenten die academies helpen dit leerplan te implementeren.

---

³ Uit 'Groot worden, de ontwikkeling van Baby tot adolescent', Katrien Struyven, Eliene Sierens, Filip Dochy en Steven Janssens, 2010, uitgeverij Lannoo, p.17

2. doelgroep

Dit leerplan is van toepassing voor de tweede graad van de langlopende studierichtingen van het domein muziek en de kortlopende studierichtingen van het domein muziek.

3. verklarende woordenlijst

- **Auditief geheugen:** gememoriseerde klanken of opeenvolgende klanken.
- **Belevingswereld:** De ideeën en voorstellingen die het leven van de lerende bepalen. Deze kunnen gaan over thema's die buiten de directe leefwereld vallen.
- **Benoemen:** het toekennen van labels/begrippen en deze op eenvoudige wijze kunnen uitleggen.
- **Beschrijven:** In woorden schetsen.
- **Experimenteren:** iets uitproberen.
- **Exploreren:** Onderzoeken, doorzoeken, verkennen.
- **Gericht waarnemen:** Het actief selecteren van zintuiglijke informatie en de ervaring die daardoor wordt uitgelokt (beleving). In tegenstelling tot de loutere (automatische) waarneming is dit een gecontroleerd en bewust proces dat een zekere mentale concentratie of aandacht vereist (vb. kijken, observeren, luisteren, gericht proeven, gericht ruiken, tasten, ...).
- **Gericht luisteren:** Het actief selecteren van auditieve informatie en de ervaring die daardoor wordt uitgelokt.
- **Innerlijk voorstellingsvermogen:** een mentaal beeld van de uitdrukking, de klank en de bewegingen
- **Interageren:** elkaar wederzijds beïnvloeden.
- **Intrinsieke motivatie:** motivatie die vanuit de lerende komt, de lerende doet iets omdat hij/zij het wil doen.
- **Leefomgeving:** Omvat alle mogelijke plaatsen waarbinnen de lerende zich beweegt.
- **Leefwereld:** Wat zich rondom de lerende afspeelt en hem/haar bezighoudt. De beleefde werkelijkheid met vertrouwde zaken die de lerende door eigen ervaringen in zich heeft opgenomen en zich kan voorstellen.
- **Motoriek:** lichaamsbeweging, zoals lopen, springen, een arm- of beenbeweging (grote motoriek) of schrijven (fijne motoriek). Er zijn 5 motorische basisvaardigheden die ons fysieke prestatievermogen bepalen, nl uithoudingsvermogen, kracht, snelheid, techniek & coördinatie en lenigheid
- **Muziekgerelateerde technologische media:** overdragers, materialen en technieken uit de muziekwereld, ontstaan op basis van toegepaste technische kennis.
- **Muzikaal voorstellingsvermogen:** Het zich innerlijk kunnen voorstellen van muzikaal materiaal.
- **Muzikale componenten:** muzikale bestanddelen, onderdelen.
- **Muzikale parameters:** muzikale variabele eigenschappen zoals ritme, toonhoogte, melodie, klankkleur en harmonie.
- **Onderbouwde mening:** Je onderbouwt je mening met argumenten. Die argumenten ondersteun je met (wetenschappelijke) feiten.
- **Psycho-motoriek:** complexe bewegingen die bewust worden aangestuurd vanuit lichaamsbesef.
- **Reageren:** Op iets ingaan.
- **Zintuiglijk waarnemen:** Het verwerven van informatie via de zintuigen (zien, horen, ruiken, proeven, voelen).

4. leerplandoelen

Kerncompetentie	Doelen (realisatieverplichting) en <i>attitudes</i> (inspanningsverplichting)	Verwijzing naar basiscompetentie muziek 2e graad ⁴
1. Individuele gedrevenheid tonen: de leerling vertrouwt op eigen expressiemogelijkheden en wil zijn creatieve resultaten tonen;	1.1 Breidt de eigen waarnemings-, belevings- en verbeeldingswereld uit	1
	1.2 <i>Drukt zich gemotiveerd met zin en plezier uit</i>	
	1.3 <i>Heeft vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours</i>	3
	1.4 Stelt zich realistische doelen die verband houden met persoonlijke voorkeur	4
	1.5 Benoemt het nut van oefenen	5
	1.6 Hanteert de aangereikte stappen van het oefenproces	5
2. Creëren en (drang tot) innoveren: de leerling komt actief en uit zichzelf met artistieke vormgevingen, benaderingen en inzichten;	2.1 Verkent expressiemogelijkheden binnen het domein muziek	6
	2.2 Ziet verbanden met andere domeinen	6
	2.3 Gebruikt intuïtie, basisemoties, verbeelding, ervaringen en gedachten vanuit de eigen leef- en belevingswereld in muzikale uitingen	7

⁴ Basiscompetentie 27 komt in elk leerplandoel aan bod.

	<p>2.4 Verkent de confrontatie met het onverwachte, het toevallige, het onbekende</p> <p>2.5 Ziet verschillende mogelijkheden/beperkingen</p> <p>2.6 Past het handelen aan vanuit gemaakte keuzes</p> <p>2.7 Toont muzikale creativiteit</p> <p>2.8 <i>Toont initiatief om muzikale creativiteit binnen opdrachten of creaties/realisaties in te zetten</i></p> <p>2.9 Experimenteert met muzikaal materiaal</p> <p>2.10 Stelt zich innerlijk eenvoudig muzikaal materiaal voor</p>	<p>8</p> <p>9</p> <p>9</p> <p>11</p> <p>10</p> <p>11</p> <p>11</p>
<p>3. Vakdeskundigheid inzetten: de leerling zet verworven kunstvormspecifieke kwaliteiten in bij het gebruik van een artistieke uitdrukkingsvorm;</p>	<p>3.1 Start een artistiek proces en onderhoudt het</p> <p>3.2 Luistert gericht naar muzikale parameters en muzikale componenten</p> <p>3.3 Benoemt muzikale parameters en muzikale componenten</p> <p>3.4 Hanteert muzikale parameters en muzikale componenten bij het musiceren</p> <p>3.5 Benoemt elementaire instrument- en/of zangtechnische basisvaardigheden</p> <p>3.6 Beheerst elementaire instrumenttechnische en/of zangtechnische basisvaardigheden bij het musiceren</p> <p>3.7 Herkent klank en notenbeeld</p>	<p>12, 27</p> <p>14, 15, 16</p> <p>14, 15, 16</p> <p>14, 15, 16</p> <p>13</p> <p>13</p> <p>18</p>

	3.8 Legt de relatie tussen klank en notenbeeld	18
	3.9 Verklankt een elementair muziekrepertoire	20
	3.10 Onderhoudt een elementair muziekrepertoire	20
	3.11 Toont een auditief geheugen	23
	3.12 Brengt gememoriseerd muzikaal materiaal	23
	3.13 Luistert gericht naar het eigen musiceren	19
	3.14 Benoemt na afloop van het musiceren sterktes en aandachtspunten	19
	3.15 <i>Streeft naar nauwkeurigheid/afwerking</i>	22
	3.16 <i>Maakt zijn musicerplezier zichtbaar</i>	25
	3.17 Neemt deel aan toonmomenten binnen de academie	25
	3.18 <i>Toont zich bereid om verschillende mogelijkheden van courante en relevante muziek-gerelateerde technologische media te verkennen</i>	24
	3.19 <i>Gaat doelmatig, duurzaam en veilig om met lichaam, instrument en materiaal (is dit geen attitude, in bijlage niet cursief)</i>	26
4. Onderzoeken: de leerling analyseert, reflecteert en	4.1 <i>Exploreert binnen het domein muziek</i>	28

communiceert over proces en product;	4.2 <i>Experimenteert binnen het domein muziek</i>	28
	4.3 Herkent ritmische en melodische structuren/vormen in eenvoudig muzikaal materiaal	17
	4.4 Vertelt over het gebruik van waargenomen muzikale uitingen die behoren tot de eigen leefwereld	31
	4.5 <i>Toont zich bereid om het culturele leven te exploreren</i>	32
	4.6 <i>Toont nieuwsgierigheid voor de muziekwereld</i>	35
	4.7 Praat over muzikale producten en ervaringen die deel uitmaken van hun dagelijkse leef- en belevingswereld	31
	4.8 Exploreert aangeboden inspirerende bronnen van kunst en cultuur	33
	4.9 Ontdekt de eigen vooroordelen en voorkeuren m.b.t. kunst en cultuur	33
	4.10 Luistert gericht naar de muzikale uitingen van anderen	30
	4.11 Benoemt na afloop van andermans muzikale uitingen van anderen	30
	4.12 Benoemt de verschillende stappen van het eigen oefen-, leer-, werk- en creatieproces	29
5. Relaties bouwen en samenwerken: de leerling kan eigen talent en deskundigheid ten dienste stellen van het	5.1 Gaat om met impulsen van anderen	36
	5.2 Interageert met anderen	37
	5.3 Werkt samen met anderen	37

gemeenschappelijk artistiek doel of project;	5.4 Luister gericht tijdens het samen musiceren	38
	5.5 Interageert tijdens het samen musiceren met zijn medespeler(s)	37
	5.6 Reageert tijdens het samen musiceren	36
	<i>5.7 Toont respect voor de andere en zijn werk</i>	38
	<i>5.8 Toont belangstelling voor het werk van anderen</i>	38
	5.9 Ontvangt feedback	39
	5.10 Legt gekregen feedback uit	39
6. Presenteren: de leerling toont proces en/of product aan een publiek.	6.1 <i>Heeft de intentie om zich in zijn best mogelijke kunnen te presenteren voor een publiek</i>	40
	6.2 Stelt zich op in functie van een publiek	41
	6.3 Past elementaire podiumvaardigheden toe	41

5. overzicht leerlijn van 1^e t.e.m. 3^e graad muziek

1 ^e graad	2 ^e graad	3 ^e graad
1. Individuele gedrevenheid tonen: de leerling vertrouwt op de eigen expressiemogelijkheden en wil zijn creatieve resultaten tonen		
<ul style="list-style-type: none"> Bouwt <i>intrinsieke betrokkenheid: aandacht, motivatie, nieuwsgierigheid, verwondering, waarneming en authentieke beleving</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Breidt de eigen waarnemings-, belevings- en verbeeldingswereld uit 	<ul style="list-style-type: none"> Breidt de eigen waarnemings-, belevings- en verbeeldingswereld uit met het oog op de ontwikkeling van een eigen artistieke persoonlijkheid
	<ul style="list-style-type: none"> <i>Drukt zich gemotiveerd met zin en plezier uit</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Drukt zich authentiek uit</i>
<ul style="list-style-type: none"> Uit (non-)verbaal welke uitdrukkingvormen aansluiten bij de eigen mogelijkheden 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Heeft vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het eigen artistieke parcours</i> 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Toont vertrouwen in de eigen mogelijkheden en in het artistieke parcours</i>
<ul style="list-style-type: none"> Ontdekt fysieke en (psycho)motorische mogelijkheden 		
<ul style="list-style-type: none"> Uit (non-)verbaal persoonlijke voorkeuren 	<ul style="list-style-type: none"> Stelt zich realistische doelen die verband houden met persoonlijke voorkeur 	<ul style="list-style-type: none"> Stelt zich ambitieuze maar realistische doelen die verband houden met persoonlijke voorkeur
	<ul style="list-style-type: none"> Benoemt het nut van oefenen Hanteert de aangereikte stappen van het oefenproces 	<ul style="list-style-type: none"> Oefent gericht op de besproken werkpunten Stelt een realistische planning op in functie van de werkpunten

2. Creëren en (drang tot) innoveren: de leerling komt actief en uit zichzelf met artistieke vormgevingen, benaderingen en inzichten		
<ul style="list-style-type: none"> • Neemt (gericht) waar 		
	<ul style="list-style-type: none"> • Verkent expressiemogelijkheden binnen het domein muziek 	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoekt expressiemogelijkheden binnen het domein muziek
	<ul style="list-style-type: none"> • Ziet verbanden met andere domeinen 	<ul style="list-style-type: none"> • Legt verbanden met andere domeinen • Legt verbanden tussen verschillende uitdrukkingsvormen die behoren tot het domein muziek
<ul style="list-style-type: none"> • Gebruikt intuïtie, basisemoties, verbeelding en ervaringen vanuit de eigen leef- en beleavingswereld in artistieke uitingen 	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruikt intuïtie, basisemoties, verbeelding, ervaringen en gedachten vanuit de eigen leef- en beleavingswereld in muzikale uitingen 	<ul style="list-style-type: none"> • Gebruikt intuïtie, verbeelding, ervaringen, emoties en gedachten in muzikale uitingen
	<ul style="list-style-type: none"> • Verkent de confrontatie met het onverwachte, het toevallige, het onbekende 	<ul style="list-style-type: none"> • Gaat aan de slag met of rond het onverwachte, het toevallige, het onbekende
	<ul style="list-style-type: none"> • Ziet verschillende mogelijkheden/beperkingen • Past het handelen aan vanuit gemaakte keuzes 	<ul style="list-style-type: none"> • Ziet verschillende mogelijkheden/beperkingen en maakt artistieke keuzes • Past het handelen aan vanuit gemaakte artistieke keuzes
<ul style="list-style-type: none"> • Ontdekt elementen van creativiteit of originaliteit 	<ul style="list-style-type: none"> • Toont muzikale creativiteit • <i>Toont initiatief om muzikale creativiteit binnen opdrachten of creaties/realisaties in te zetten</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Toont (muzikale) creativiteit • <i>Neemt initiatief om (muzikale) creativiteit binnen opdrachten en creaties/realisaties in te zetten</i>
	<ul style="list-style-type: none"> • Experimenteert met muzikaal materiaal 	
	<ul style="list-style-type: none"> • Stelt zich innerlijk eenvoudig muzikaal materiaal voor 	<ul style="list-style-type: none"> • Stelt zich innerlijk muzikaal materiaal voor

3. Vakdeskundigheid inzetten: de leerling zet verworven kunstvormspecifieke kwaliteiten in bij het gebruik van een artistieke uitdrukkingvorm		
<ul style="list-style-type: none"> • Ontdekt bouwstenen: taal, lichaam, ruimte, tijd, vorm, kleur en digitale data • Combineert bouwstenen op een eenvoudige manier • Speelt met (aangeboden) elementen van samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing 	<ul style="list-style-type: none"> • Start een artistiek proces en onderhoudt het 	<ul style="list-style-type: none"> • Start een artistiek proces, onderhoudt het en rondt het af
	<ul style="list-style-type: none"> • Luistert gericht naar muzikale parameters en muzikale componenten • Benoemt muzikale parameters en muzikale componenten • Hanteert muzikale parameters en muzikale componenten bij het musiceren 	<ul style="list-style-type: none"> • Luistert gericht naar muzikale parameters en componenten • Past muzikale parameters en muzikale componenten toe in functie van het uit te voeren muziekstuk
	<ul style="list-style-type: none"> • Benoemt elementaire instrument- en/of zangtechnische basisvaardigheden • Beheerst elementaire instrumenttechnische en/of zangtechnische basisvaardigheden bij het musiceren 	<ul style="list-style-type: none"> • Benoemt instrument- en/of zangtechnische vaardigheden • Beheerst instrumenttechnische en/of zangtechnische vaardigheden bij het musiceren • Zet instrumenttechnische en/of zangtechnische vaardigheden bij het musiceren in, zowel in eigen als in aangeleerd materiaal
	<ul style="list-style-type: none"> • Herkent klank en notenbeeld • Legt de relatie tussen klank en notenbeeld 	<ul style="list-style-type: none"> • Creëert gericht klanken al dan niet vanuit een notenbeeld
	<ul style="list-style-type: none"> • Verklankt een elementair muziekrepertoire • Onderhoudt een elementair muziekrepertoire 	<ul style="list-style-type: none"> • Bouwt een breed repertoire op met bestaand of nieuw materiaal, rekening houdend met eigen ontwikkelingsniveau, eigen voorkeuren en/of met een diversiteit in stijlen/cultuurperiodes

		<ul style="list-style-type: none"> • Voert het opgebouwde muziekrepertoire uit • Maakt een selectie uit het opgebouwde muziekrepertoire in functie van een uitvoeringsmoment
	<ul style="list-style-type: none"> • Toont een auditief geheugen • Brengt gememoriseerd muzikaal materiaal 	<ul style="list-style-type: none"> • Beschrijft hoe muzikaal materiaal zal klinken • Verklankt muzikaal materiaal vanuit zijn/haar innerlijk voorstellingsvermogen
	<ul style="list-style-type: none"> • Luistert gericht naar het eigen musiceren • Benoemt na afloop van het musiceren sterktes en aandachtspunten 	<ul style="list-style-type: none"> • Luistert kritisch naar het eigen musiceren • Vormt zich een onderbouwde mening over het eigen musiceren
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Streeft naar nauwkeurigheid/afwerking</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Streeft naar artistieke kwaliteit</i> • Oefent herhaaldelijk om de mate van nauwkeurigheid en artistieke kwaliteit te verhogen
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Maakt zijn musicerplezier zichtbaar</i> • Neemt deel aan toonmomenten inde academie 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Neemt zelf initiatief om frequent te musiceren</i> • Neemt deel aan toonmomenten binnen en eventueel buiten de leercontext van de academie
	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Toont zich bereid om verschillende mogelijkheden van courante en relevante muziek-gerelateerde technologische media te verkennen</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Exploreert de mogelijkheden en effecten van courante en relevante muziek-gerelateerde technologische media • Hanteert courante en relevante muziek-gerelateerde technologische media

<ul style="list-style-type: none"> Gaat doelmatig, duurzaam en veilig om met lichaam, instrument en materiaal 	<ul style="list-style-type: none"> Gaat doelmatig, duurzaam en veilig om met lichaam, instrument en materiaal 	<ul style="list-style-type: none"> Gaat doelmatig, duurzaam en veilig om met lichaam, instrument en materiaal
4. Onderzoeken: de leerling analyseert, reflecteert en communiceert over proces en product		
<ul style="list-style-type: none"> Exploreert artistieke uitdrukkingsvormen 	<ul style="list-style-type: none"> Exploreert binnen het domein muziek Experimenteert binnen het domein muziek 	<ul style="list-style-type: none"> Exploreert binnen het domein muziek Experimenteert binnen het domein muziek Exploreert vanuit het domein muziek met andere domeinen Experimenteert vanuit het domein muziek met andere domeinen
<ul style="list-style-type: none"> Toont (non-)verbaal hoe impulsen, prikkels, ideeën, en gedachten in artistieke uitdrukkingsvormen inspirerend zijn 		
<ul style="list-style-type: none"> Vertelt over de eigen waarnemingen 	<ul style="list-style-type: none"> Herkent ritmische en melodische structuren/vormen in eenvoudig muzikaal materiaal 	<ul style="list-style-type: none"> Analyseert eenvoudig muzikaal materiaal op basis van inzicht in ritmische en melodische structuren en vormen Analyseert muzikale parameters en muzikale componenten in eenvoudig muzikaal materiaal
<ul style="list-style-type: none"> <i>Toont nieuwsgierigheid voor artistieke uitdrukkingsvormen in de eigen leefwereld</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Vertelt over het gebruik van waargenomen muzikale uitingen die behoren tot de eigen leefwereld 	<ul style="list-style-type: none"> Beschrijft het gebruik en effect van waargenomen muzikale uitingen die behoren de eigen leefwereld
	<ul style="list-style-type: none"> <i>Toont zich bereid om het culturele leven te exploreren</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Exploreert het culturele leven
	<ul style="list-style-type: none"> <i>Toont nieuwsgierigheid voor de muziekwereld</i> 	<ul style="list-style-type: none"> Verkent diverse genres/stijlen, componisten en muziekgeschiedkundige elementen

	<ul style="list-style-type: none"> Praat over muzikale producten en ervaringen die deel uitmaken van hun dagelijkse leef- en belevingswereld 	
		<ul style="list-style-type: none"> Benoemt kunst- en cultuurhistorische feiten, componisten, perioden, stijlen en genres, behorende tot het domein muziek Ontleedt kunst- en cultuuruitingen binnen het domein muziek Verwerft kunst- en cultuurhistorisch inzicht in het domein muziek
	<ul style="list-style-type: none"> Exploreert aangeboden inspirerende bronnen van kunst en cultuur 	<ul style="list-style-type: none"> Verzamelt inspirerende bronnen vanuit kunst- en cultuurhistorisch inzicht
	<ul style="list-style-type: none"> Ontdekt de eigen vooroordelen en voorkeuren m.b.t. kunst en cultuur 	<ul style="list-style-type: none"> Beschrijft (de bronnen van) de eigen vooroordelen en voorkeuren m.b.t. kunst- en cultuuruitingen
	<ul style="list-style-type: none"> Luistert gericht naar de muzikale uitingen van anderen 	
	<ul style="list-style-type: none"> Benoemt na afloop van andermans muzikale uiting hoe muzikale componenten en/of parameters werden ingezet 	<ul style="list-style-type: none"> Formuleert een onderbouwde mening o.b.v. geobserveerde muzikale paramaters en/of muzikale componenten tijdens het muzikaal spel van anderen Neemt de manier waarop muzikale parameters en/of muzikale componenten door anderen werden ingezet, op in de eigen uitvoering
<ul style="list-style-type: none"> Vertelt over wat voor zichzelf nieuw, anders of verbeterd is 	<ul style="list-style-type: none"> Benoemt de verschillende stappen van het eigen oefen-, leer-, werk- en creatieproces 	<ul style="list-style-type: none"> Communiqueert over de verschillende stappen van het eigen oefen-, leer-, werk-, en creatieproces Becommentarieert het eigen oefen-, leer-, werk-, en creatieproces

5. Relaties bouwen en samenwerken: de leerling kan eigen talent en deskundigheid ten dienste stellen van een gemeenschappelijk artistiek doel of project		
<ul style="list-style-type: none"> Bouwt zelfvertrouwen op Bouwt vertrouwen in de ander op 		
<ul style="list-style-type: none"> Neemt (gericht) impulsen van anderen waar 	<ul style="list-style-type: none"> Gaat om met impulsen van anderen 	<ul style="list-style-type: none"> Reageert op impulsen van anderen
<ul style="list-style-type: none"> Vindt een eigen plek in de groep Neemt deel aan het groepsgebeuren 	<ul style="list-style-type: none"> Interageert met anderen Werkt samen met anderen 	<ul style="list-style-type: none"> Interageert met anderen Werkt constructief en doelgericht samen Zoekt naar evenwicht tussen het ik en de groep
	<ul style="list-style-type: none"> Luistert gericht tijdens het samen musiceren 	
	<ul style="list-style-type: none"> Interageert tijdens het samen musiceren met zijn medespeler(s) Reageert tijdens het samen musiceren 	<ul style="list-style-type: none"> Kent diverse rollen en verantwoordelijkheden van elke samenspeler bij het samen musiceren Leidt en volgt bij het samen musiceren Past zijn eigen muzikaal spel aan bij het samen musiceren
<ul style="list-style-type: none"> Benadert de ander respectvol Gaat respectvol om met de ideeën van de ander 	<ul style="list-style-type: none"> Toont respect voor de andere en zijn werk Toont belangstelling voor het werk van anderen 	<ul style="list-style-type: none"> Toont respect voor de andere en zijn werk Toont belangstelling voor het werk van anderen
		<ul style="list-style-type: none"> Waardeert en respecteert ieders mogelijkheden
	<ul style="list-style-type: none"> Ontvangt feedback Legt gekregen feedback uit 	<ul style="list-style-type: none"> Gaat constructief om met gekregen feedback
		<ul style="list-style-type: none"> Past de basisregels voor het geven van feedback toe

6. Presenteren: de leerling toont proces en/of product aan een publiek		
<ul style="list-style-type: none"> Durft een creatie/realisatie tonen aan anderen 	<ul style="list-style-type: none"> Heeft de intentie om zich in zijn best mogelijke kunnen te presenteren voor een publiek Stelt zich op in functie van een publiek 	<ul style="list-style-type: none"> Presenteert zich in zijn best mogelijke kunnen voor een publiek
	<ul style="list-style-type: none"> Past elementaire podiumvaardigheden toe 	<ul style="list-style-type: none"> Gedraagt zich op het podium volgens de afspraken voor, tijdens en na de uitvoering
<ul style="list-style-type: none"> Geniet van de positieve respons van anderen 		<ul style="list-style-type: none"> Maakt eenvoudige presentatieteksten Reageert gepast op de (on)verwachte reacties van het publiek

6. minimale materiële vereisten

Het betreft de minimale materiële vereisten die noodzakelijk zijn voor een goede uitvoering van het leerplan. In afwachting van een omzendbrief over deze minimale materiële vereisten is het onderstaande van toepassing.

Een ruim lokaal dat voldoende plaats biedt om te musiceren.
De akoestiek is aangepast aan spreekstem en muziek.

In het lokaal bevindt zich het nodige standaard didactisch materiaal (mede te bepalen door de betrokken leerkrachten):

- een tafel;
- stoel(en) aangepast aan de leerlingen in functie van het bespelen van hun instrument;
- muziekstaander(s);
- spiegel (wenselijk);
- begeleidingsinstrument(en) (wenselijk);
- bord (wenselijk);
- media(materiaal) zoals scherm, beamer, geluidsinstallatie, computer... (wenselijk).

De leerlingen staan zelf in voor de nodige accessoires die bij hun instrument horen.
(vb. voetensteun, microfoon, kabels, ...).

7. bronnen

GO! (2018). *Pilootproject Kunstig Competent* (2018). Te raadplegen via <http://www.kunstigcompetent.be/>

Laevers, F., Heylen, L. & Daniels, D. (2004). *Ervaringsgericht werken met 6- tot 12-jarigen in het basisonderwijs*. Leuven: CEGO publishers

Onderwijs & Vorming (2017). *Cultuur in de Spiegel. Verder, dieper, meer*. Te raadplegen via <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/dag-van-de-cultuureducatie-2016>

OVSG (2016). *De kunstpiloten. Musi'X*. Te raadplegen via <http://pilootprojectmusix.weebly.com/>

Struyven, K., Sierens, E., Dochy, F., Janssens, S. (2010). *Groot worden: de ontwikkeling van baby tot adolescent*. Tielt: Lannoo.

Van Dale (2018). *Van Dale online*. Te raadplegen via <http://www.vandale.be/>

Vermeersch, L., Vandenbroucke, A., De Backer, F., Lombaerts, K., Elias, W. & Groenez, S. (2016). *Culturele basisvaardigheden. Een ontwikkelingslijn op basis van de cultuurtheorie 'Cultuur in de Spiegel'*. Te raadplegen via http://www.cultuurkuur.be/sites/default/files/cis_culturele_basisvaardigheden.pdf

Vlaamse Regering (2017). *Basiscompetenties voor de tweede graad van de langlopende studierichtingen van het domein muziek in het deeltijds kunstonderwijs*. Te raadplegen via <https://www.vlaanderen.be/nl/nbwa-news-message-document/document/090135578020d571>

Vlaamse Regering (2017). *Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de einddoelen in het deeltijds kunstonderwijs*. Te raadplegen via <https://www.vlaanderen.be/nl/nbwa-news-message-document/document/090135578020d576>

Vlaamse Regering (2017). *Ontwerp van besluit betreffende de einddoelen in het deeltijds kunstonderwijs. Principiële goedkeuring*. Te raadplegen via <https://www.vlaanderen.be/nl/nbwa-news-message-document/document/090135578020d575>

Vlaams Parlement (2018). *Tekst aangenomen door de plenaire vergadering van het ontwerp van decreet betreffende het deeltijds kunstonderwijs*. Te raadplegen via <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1375602>